

PROF MANDLA MAKHANYA, NHLOKO YA YUNIVHESITI NA XANDLA

XA CHANSELARA

UNIVERSITY OF SOUTH AFRICA

(YUNIVHESITI YA AFRIKA-DZONGA)

KU AMUKELA NA MANGHENELO: DKD SAMAH JABR

SIKU RA VAVASATI RA MATIKO YA MISAVA RA 2020

07 NYENYANKULU 2020

Ndza khensa, Mufambisi wa Nongonoko, Dkd Fraser-Moleketi

- Ambasadara Sheila Sisulu
- Xivulavurinkulu xa hina namuntlha, Dkd Samah Jabr
- Vakaneri va hina, Mnn Nardos Bekele-Thomas na Mnn Linet Gatakaa Miriti
- Vatsari va hina lava nga kona namuntlha: Mnn Natasha Allie; Baba-Tamana Gqubule na Thandiwe Matthews, na mukandziyisi Fébé Potgieter–Gqubule
- Khwayere ya OWLAG na Bende ya Marimba ya Xikolo xo Hlawuleka xa MCK
- Vayeni vo xiximeka, vamanana na vatatana

Ndzi pfumeleleni ku vuyelela marito ya vunghana yo amukela ya Dkd Fraser-Moleketi eka n'wina hinkwenu.

Ndza tinyungubyisa ku vula leswaku ndzi Nhloko ya Yunivhesiti na Xandla xa Chanselara ya yunivhesiti leya xiyimo swinene: Yunivhesiti ya Afrika-Dzonga (Unisa), leyi yi tlhelaka yi va yunivhesiti leyikulukumba eka khontinente. Hi tsarisa kwalomu ka 380 000 wa swichudeni eUnisa, vunyingi lebyi nga erivaleni bya swona i vavasati. Nakambe hi tibohile eka ku tiyisisa leswaku nhlayo ya vatirhi va hina va xisati yi komba ndzingano wa rimbewu naswona, ehenhla ka sweswo, hi na nxaxamelo wa mapfhumba ya instituxini lama ya nga na xikongomelo xa ku hluvukisa na ku antswisa vavasati – vavasati va vantima ngopfungopfu eka tidyondzo ta vona. Hikokwalaho, ndzi ehleketa leswaku swi ta va ntiyiso ku vula leswaku – naswona hakunene eka xiyimo lexi – Unisa yi tibohile hi ndlela yo tiya eka ndzingano wa rimbewu na antswiso eka havumbirhi bya rito na mitirho.

Hikokwalaho ndzi tsakile ku va ndzi rhambiwile eka xiendleko lexi nan'waka. A ndzi swi kotangi ku ta n'wexemu hikwalaho ka ku khomeka loku nga va kona ku nga si fika siku leri, kambe ndzi tiendlele xitshembiso leswaku leswi a swi nga endleki nan'waka – kutani ndzi yaloyi! Kutani, tanihi xikhenso xa mina, ndzi nyikiwile nxiximo wa ku tivisa xivulavurinkulu xa hina mixo lowu. Wonge ndzi nga vula – a hi vukulukumba bya wansati!

Dkd Jabr, ndzi fanele ku tivula leswaku ndzi bohekile ku ya eka “Yunivhesiti ya Google”¹ ku dyondza swo tala hi mayelana na vutomi na career ya wena leyikulu swonghasi. Kambe, ku vula ntiyiso, ndzi kume vuxokoxoko byo tala swinene laha ndzi swi voneke xikan’wekan’we (tanihileswi swi nga xiswona hi van’wavuswikoti va le henhla va hiseko vo tala) leswaku u wansati wo koka rinoko na ku gingirika swinene, na hilaha u hitekaku hakona eka ku twisisa, na ku kondletela ku twisisa, leswi kahlekahle ku nga xiyimo xa nsohensohe hi ndlela leyikulu, leswi mbuyelo wa kona na ntokoto lowo tshikelela swi nga exikarhi ka tinxaka na ku tikomba swi tika ku tirhana na swona.

Hikokwalaho, mo ndzi mi tivisa wansati loyi wa risima.

Samah Jabr u velekiwile endyangwini wa Yerusalema hi siku ra Mhawuri 8, 1976. U thwase kusuka eYunivhesiti ya Al-Quds (Yerusalema) hi 2001, tanihi xirho xa ntlawa wo sungula wa swichudeni ku suka eka Fakhalthi ya Vudokodela. U kume vuleteri bya le henhla eka *psychiatry* eFurwa na United Kingdom, xikan’we na *clinical research* eUnited States. U tokote hi therapi ya miehleketo naswona u leteriwile elsrael Psychoanalytic Institute of Jerusalem. Tanihi un’wana wa 22 wa ti-psychiatrists lava tirhaka eWest Bank,

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Samah_Jabr

yena hi un'wana wa vavasati va Palestina vo sungula eka profexini leyi.

Dr Jabr u tirha tanihi *Medical Director* wa Palestina eka *Palestinian Medical Education Initiative* (PMED), naswona u tirha tanihi *psychiatrist* na ku va *psychotherapist* eka havumbirhi bya tisekitara ta mfumo na leti nga riki ta mfumo. I mutsari wa vutumbuluxi swinene, loyi ndzavisiso wa yena wu kandziyisiweke eka havumbirhi bya tijenali leti kambisisiwaka hi tintangha ta Palestina na matiko ya misava. Wun'wana wa mitirho ya yena yo tiveka swinene i nkandziyiso lowu a wu tsaleke swin'we na *psychiatrist* wa vana wa Muamerika, Elizabeth Berger – ndzavisiso lowu wu kongomisaka eka *clinical transference* na *countertransference* eka ku avana ka Israyele/Palestina, kasi wun'wana wu tirhana na vutihanyisi na maponelo ya vanhu va Palestina lava tekeriweke ndhawu na ku va ehansi ka mfumo wa nswiri wa Israyele.

Dkd Jabr u dyondzisile eka tiyunivhesiti ta Palestina to hambana-hambana naswona i suphavhayisara eGeorge Washington University eWashington. Na le henhla ka sweswo, u tlhela a va *fellow* eka Senthara ya Sayense na Pholisi eUniversity of Cambridge, u tirha tanihi mutsundzuxi na muleteri wa *United Nations' Office on Drugs*

and Crime (UNODC), wa *Save the Children* na wa *Doctors Without Borders* (MSF).

I vholuntiyara eka *Public Committee Against Torture in Israel* (PCATI), Dr Jabr u pfuna ku endla swiviko hi ku ya hi vumbhoni bya vaxanisiwa. Eka nongonoko wa dokhumentari ya thelevixini ya *Beyond the Frontlines: Tales of Resistance and Resilience in Palestine* (Alexandra Dols, 2017, France), u hlamusela leswaku xikongomelo i ku endla vaxanisi va swi tiva leswaku swiendlo swa vona swa nxaniso swa tiveka, swa vikiwa na ku fayiliwa, ku endlela leswaku va ta byarhisiwa emakatleni ya vona vutihlamuleri. Mikarhi yin'wana ndza tivutisa loko misava hinkwayo yi lemuka hilaha xiendlo lexi xa ku tirhela vanhu xi nga xa nkoka hakona, na le ka vaxanisiwa. Hi ku vona ka mina, i xiendlo xa tintswalo letikulu na nkhumbeke, lexi xi amukelaka nkoka na xindzhuti xa vaxanisiwa eka mivangu leyi endliwaka ku sandza vaxanisiwa valavo.

Dkd Jabr u tlhela a va xivulavuri lexi lavekaka ngopfu eka mihlangano yo tala yo xiximeka na ku va na nhlohlotelohaha a lemukisaka vayingiseri va yena hi tinsohensohe, mitlhontlho na nhlomulo leswi vangeriwaka vanhu va Palestina hikwalaho ka nkayakayo lowu yaka emahlweni wo lwela ntshunxeko hi vanhu va Palestina. U tirhana na ku onheteriwa ka le miehleketsweni ka munhu na ka nhlanganelo ka

ku tekiriwa ndhawu no fumiwa hi nswiri hi mfumo wa Israyele hi ku vula leswaku, hi ku fambisana na mavonelo ya Fanon, wun'wana wa mitlhontlho leyikulu ya nkayakayo wa vanhu va Palestina ku lwela ntshunxeko wa rixaka i xidingo xa ku aka "ntwisiso wa le miehleketo na mfuwo lowu wu nga tshunxaka miehleketo ya vanhu, leyi fambisanaka na ntshunxeko wa tiko".

Dkd Jabr nkarhi na nkarhi u va xivulavuri xa nkoka xa minongonoko ya rhadiyo laha a kanelaka tinhlokomhaka to hambana-hambana, ku katsa na rihanyu ra miehleketo, timfanelo ta vanhu lava nga na swidingo swo hlawuleka, ku phaferiwa etlhelo (marginalisation) na ku xanisiwa, naswona i mutsalamavonelo wo hlawuleka. U amukeriwa swinene etindhawini to tala naswona u nyikiwile masagwati ya vuswikoti bya yena bya swa tidyondzo na mikandziyiso – vumbhoni byo ringanela bya wansati wa risima.

Dkd Jabr, ntirho wa wena wa ku vumba mongo na ku aka hi vuntshwa eka mivangu leya mitlimbo na nkwetlembetano i wa nkoka hi ndlela leyi hlamarisaka, lero hi twa ngulumelo wa wona emisaveni hinkwayo – ngopfungopfu kwala, eAfrika-Dzonga. Kutani loko swi te tano, hi xiximiwile swinene ku va u avelana na hina yin'wana ya mitwisiso ya wena laha. Hi langutela eka leswi u nga ta avelana na hina hi swona mixo lowu.

Ndza mi khensa.